

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

KADINLIK SAVAŞI

Kılavuz Öğretmen: Ayşe YILDIZ

Öğrencinin Adı: Ekin

Öğrencinin Soyadı: CENGİZ

Diploma Numarası:001129-023

Sözcük Sayısı:3849

ARAŞTIRMA SORUSU: Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme Tiryandafilis" adlı yapıtında kadın figürlerin "kimlik" sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

ÖZ

Uluslar arası Bakalorya Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırladığım bu uzun tezde Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme Tiryandafilis" adlı yapıtında yer alan "Sen De Gitme Tiryandafilis", "Eski Bir Türküye Ağıt", "Altın", "Üçgenin Perişan Kenarı", "Can Kuşu", "Bütün Yeşiller... Bütün Maviler..." ve "Gülperi" başlıklı öykülerinde toplumdaki eşitsizlikler nedeniyle kadınların verdikleri kimlik mücadelesini ele aldım. Çalışmamda kadın figürlerin yaşadıkları sorunları, içinde yaşadıkları toplumun sorunlarıyla beraber inceledim. Bu incelemede ortaya çıkan toplumsal baskı, sömürü, dışlanmışlık, şiddet, yaşama tutunma çabası, yalnızlık yabancılaşma sorunlarını "Toplumda Var Olma Çabası", "Sömürü Düzeni", "Yabancılaşma" başlıkları altında topladım. Seçtiğim öyküleri de bu başlıklar altında ele aldım. Bu incelemede kadını toplumda bir yaşam mücadelesi içinde olduğunu ve bunun bir kimlik mücadelesine dönüştüğünü görerek kadın kimliğinin ortaya koyduğu çatışmayı değerlendirdim. Kadın kimliğinin içinde yaşadığı toplumsal yapıyla biçimlendiği ve kadının değer kazanması için kadınlardan başlayarak bilinçlenmesi gerektiğini vurguladım.

Bu çalışmayı yapmamda yapıttaki kadın figürlerin zorlu yaşam koşulları altında kadın oldukları için aşağılandıkları ve sömürüldükleri düzenin bir parçası olarak mücadele etmeleri yanında kadın-erkek eşitsizliğinde kadının bir yanda toplumsal düzene kurban edilmesi söz konusuysen diğer yandan "anne" olarak kutsal kabul edilmesinin çelişkisi etkili oldu.

Sözcük Sayısı:181

İÇİNDEKİLER

ÖZ	1
GİRİŞ	3
1. TOPLUMDA VAR OLMA ÇABASI	
a. SEN DE GİTME TİRYANDAFİLİS	3
b. ESKİ BİR TÜRKÜYE AĞIT	5
c. CANKUŞU	7
2. SÖMÜRÜ DÜZENİ	
a. ALTIN	10
b. GÜLPERİ	12
3. YABANCILAŞMA	
a. ÜÇGENİN PERİŞAN KENARI	14
b. BÜTÜN YEŞİLLER... BÜTÜN MAVİLER...	16
SONUÇ	17
KAYNAKÇA	19

ARAŞTIRMA SORUSU: Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme Tiryandafilis" adlı yapıtında kadın figürlerin "kimlik" sorunu hangi yönleriyle ele alınmıştır?

GİRİŞ

Toplumsal düzenler bireyi kimlik mücadelesinin içine sürüklemektedir. Bu mücadele çoğu zaman bireyin sömürüye katlanarak varlığını sürdürme çabası olmaktadır. Yaşamsal bir mücadeleye dönüşen bu durum, bireyin içinde yaşadığı toplumsal yapıya göre biçimlenmektedir. Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme Tiryandafilis" adlı yapıtında bireyin toplum içinde yaşam mücadelesine dönüşen kimlik sorunları kadın figürler üzerinden anlatılmaktadır. Öykülerde erkek egemen toplumlarda kadın kimliğinin birey olarak kabul edilmeyişi, baskı altında tutuluşu, aşağılanarak sömürülüşü öykülere yansıtılarak kadınların, erkek egemen toplumlardaki sorunları duygusal, düşünsel boyutlarıyla yansıtılmıştır. Eşitsizliğe, baskıya şiddete, sömürüye, yanlış inanca, yalnızlığa, dışlanmaya yönelmiş kadın sorunları bu tez çalışmasında ele alınarak kadının "Toplumda Var Olma Çabası", "Sömürü Düzeni", "Yabancılaşma" başlıkları altında incelenmiştir.

Bu tez çalışmasında sözü edilen incelemeler için Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme" adlı yapıtında yer alan "Sen De Gitme Tiryandafilis", "Eski Bir Türküye Ağıt", "Altın", "Üçgenin Perişan Kenarı", "Can Kuşu", "Bütün Yeşiller... Bütün Maviler..." ve "Gülperi" öyküleri esas alınacaktır.

1. TOPLUMDA VAR OLMA ÇABASI

a. SEN DE GİTME TİRYANDAFİLİS

Toplumda var olma ve yer edinme çabası kadın erkek tüm bireylerin en büyük mücadelesi olarak önem taşımaktadır. Kadın figürlerin, annelik içgüdüsüne sahip olmasıyla çevresindekilerin var olma çabalarına katkı vermekte hatta kimi zaman kendi varlıklarını

sevdiklerinin var oluşuna adamaktadırlar. Ayla Kutlu'nun "Sen De Gitme Tiryandafilis" başlıklı öyküsünde Tiryandafilis adında zekâ sorununa sahip bir çocuk- kadını, bakıcısı Sultan'ın var etme mücadelesi anlatılmaktadır.

Tiryandafilis varlıklı ve kalabalık bir ailedeki güzel, etkileyici ancak zekâ sorunu olan bir genç kız olarak, özel ilgiye ihtiyaç duymaktadır. Aile içindeki koşuşturma, uyumsuzluk Tiryandafilis'e ihtiyacı olan ilginin gösterilmesini engellemektedir. Sorunlarına rağmen güzelliği ve kendini herkese sevdirmeye yeteneği yüzünden Tiryandafilis'i kıskanan kardeşleri, evin düzenini sağlamaya çalışmakla meşgul olan annesi ve sürekli çalışan babası ile Tiryandafilis kocaman, kalabalık bir evin içinde yapayalnızdır. Tiryandafilis fiziksel olarak büyüüp olgunlaşsa da, içi hep sekiz yaşında bir çocuk olarak kalmaya mahkûmdur. Bu durum ailenin Tiryandafilis üzerindeki baskısını artırmakta onun tepkisine neden olmaktadır. Evin çalışanlarından Sultan Hanım ise Tiryandafilis'e annesinden göremediği ilgiyi göstererek Tiryandafilis'in zekâ eksikliğine sevgiyle çözüm bulmakta onu bir sorun olarak görmemektedir.

"Kız yine suratını asıp arkasını döndü. Giysisinin ense düğmesi iliklenmemiş, uzun, dalgalı kumral saçları taranmamıştı. Sultan'ın yüreği ağrır gibi oldu. Az önce iri kara gözleri, sarkıtığın kıpkırmızı dudaklarıyla ne kadar güzeldi. Döndü kocasına baktı. Adamın gözleri acıma doluydu. Sultan koluna asıldı, yürüdüler. Kız araklarından cama vurdu. Duymazdan geldi. Açamazdı kapıyı, işinden olurdu. (Kutlu, 14)

Kentin işgali ile Tiryandafilis' bir Fransız askerine âşık olması ailenin yasaklarını artırırken Sultan'ın bu aşkı kutsayışa varan onayı bir var oluş çabasını destekleyen özverili bir emeğe dönüşür.

Tiryandafilis'i ilk aşkının peşinden evden kaçmış ve ailesi onu bulamadan Beyrut'a göç etmek zorunda kalmıştır. Tiryandafilis'in kayboluşu Sultan'ı çok üzmüş ancak onu bulma umudunu hiç kaybetmemiştir. Uzun bir süre sonra Tiryandafilis'in şans eseri Sultan'ı tekrar bulmasıyla,

Sultan'ın ve eşinin geçim derdi ile kararan hayatları yeniden aydınlanmış Sultan kendini yalnızca ona kalan. Tiryandafilis'i var etme çabasına adanmıştır. Tiryandafilis'in kendini koruyabilecek zekâda olmaması, iyi kötü kavramlarını ve toplumsal kuralları bilmemesi Tiryandafilis'in var oluş çabasını Sultan'a yüklemiştir. Sultan'ın Tiryandafilis'e sevgisi, onu toplumun yargılarından koruyarak hakkı olan sevgiyi yaşaması yolunda verdiği mücadeleyi güçlendirmiştir. İlk aşkının asker oluşu Tiryandafilis'in askerlerin peşinden gitmesine, duygusal ve fiziksel olarak zalimce sömürülmesine yol açsa da Sultan ve eşi Tiryandafilis'in yaşadıklarının acısını içlerinde hissetmiş, masumiyetin simgesi kızlarını sevgileriyle beslemişlerdir. *“Kız bu evde seviliyordu. Zekâsının hiç önemi yoktu. Yıllar sonra buldukları, yaşamlarını güzelleştiren bir Tanrı armağanıydı”* (Kutlu, 39) Sultan'ın Tiryandafilis'i özrü ve güzelliğiyle olduğu gibi kabul edip sevmesi, onu toplum kurallarından koruyarak aşklarını yaşamasına izin vermesi Tiryandafilis'in varlığını sürdürmesini sağlarken Tiryandafilis hiç çocuğu olmayan Sultan'a çocuk sevgisini tattırması ona ve yaşlı kocasının var oluşlarına anlam kazandırmıştır. *Güzelliğin getirdiği mutluluğu sevinçle yaşadı. Eğilip kızı alından öptü. ‘Tanrım bize bağışla bu kızı. Ayırma. Yaşamak için bir sebebe muhtacız biz.’ ”* (Kutlu, 36) Sultan figürü, hiçbir karşılık beklemeden hayatını Tiryandafilis'e adanmış olsa da, Tiryandafilis bu kutsal koruma gücünün karşılığını saf ve temiz bir sevgi olarak vermiş yaşamını bir amaca bağlamasını sağlamıştır.

b. ESKİ BİR TÜRKÜYE AĞIT

İnsan yaşamında gelişen olaylar kimi zaman yeri doldurulamayan boşluklar oluşturmakta ve insan, var oluş mücadelesini bu boşluğu doldurmaya yöneltmektedir. Bu durum bireyi bencilliğe sürüklemekte, yaşama tutunma çabasında tutkuya dönüşen istekler oluşturmaktadır. Bu bireyin kendi içinde verdiği bir savaştır. Ayla Kutlu'nun “Eski Bir Türküye Ağıt” başlıklı öyküsünde “Şadiye Hala” başlangıçta yoksullukla mücadele ederken kendisini Nihat'la

yaşadığı aşka kaptırır. Hayatındaki ilk ve en büyük yenilgisini, büyük bir aşkla bağlandığı “Nihat” figürünün kendini terk etmesi, küçük görüp önemsememesi ile yaşamıştır. Bu yenilgiyi ve Nihat'a duyduğu aşkı, İlk talibi Sadi ile evlendikten sonra da unutamamıştır. Yüzünü gördüğü ilk andan itibaren Şadiye Hala'ya âşık olan Sadi Enişte, eski sevdasını unutturma ve Şadiye Hala'nın güzelliğine layık bir yaşam sunma çabasına düşmüştür. Bu çaba Şadiye adının geçtiği bir türküyü her duyduğunda ona elli lira verme alışkanlığına dönüşmüştür. Güzelliğe layık olma çabasının maddi bir boyut kazanması Şadiye Hala'nın var oluşuna anlam katmış teselli olmuştur.

“Bunu anlatırken sesinde kibir büyürdü. 'Elli Lira deyip geçmeyin,' derdin. 'Elli lira Atatürk'ün sağlığının elli lirası'. (...)Ne kadar şad ettin Sabit Enişteyi? Nasıl belli edebilirdi şad olduğunu? Ne kadar önemsediyini anlayabildin mi tam olarak?” (Kutlu 99)

Öykü Şadiye figürünün hayatının bir özeti olarak kendisine konuk gelen bir arkadaş çocuğunun gözünden anlatılmaktadır. Öyküde Şadiye Hala'nın güzelliğine duyulan hayranlık, yaşam öyküsündeki hayal kırıklığı ve bunun sonrasında ayakta kalma çabasının Şadiye Hala'nın yaşamında maddi tutkuya dönüşerek var oluş biçimini oluşturduğu yansıtılmaktadır. Nihat'a duyduğu aşkı unutturmaya çalışan Sabit Enişte'nin maddi durumunun bozulması Şadiye Hala'yı ikinci kez yıkmış, yaşam mücadelesi onu öfkeli maddiyatçı, gelecek kaygısıyla yaşayan ve bu nedenle hep geleceğe yönelik yatırımlar yapan bir kadına dönüştürmüştür.

“Borç harç edip iki bileziğini satıp bir dana alman o yüzden. Dana büyüyüp süt veren bir inek olana kadar ne yürek çarpıntılar geçirdin... İnek iki oldu, ertesi yıl üç... Aklına zaman zaman da olsa bir korku düşmüştür kesinlikle. Ama çabuk unutuyordun, önemsemiyordun. “Üç inekle kim olsa ev yaptırır” diyordun.” (Kutlu, 101)

Şadiye Hala, elindekiyle yetinmeyip sürekli daha fazlası için çalışmıştır. Eşinin mal varlığını yitirmesiyle maddi şeylere sahip olma tutkusu belirginleşmiş, var oluş amacı haline gelmiştir. Şadiye Hala var oluşunu bir ev sahibi olmaya adanmıştır. Bu hırs o kadar büyümüştür ki, evini yaptıktan sonra da büyütme için tekrar bir mücadeleye girmiş, adeta varlığını evi uğruna

sürdürmüştür " *"Kerpiç kerpiç yaptın sen evini (...) Akla gelen her şey parakende alındı, biriktirilemedi önceden, pahalya geldi; yordu seni ve içinde sıcak, renkli, duyarlı, çevreye yayılabilir ne varsa kuruttu. Hep hesap içindeydin"* (Kutlu,102)

Var oluş çabasının ev sahibi olma ve evini büyütme çabası haline gelerek maddi hırsla dönüşmesi, Şadiye Hala'nın yaşamındaki bütün güzellikleri çalar. Bu mal tutkusunun altında yatan neden Nihat ile yaşadığı aşkta aldığı yenilgidir. Şadiye Hala, bu sebeple, ev sahibi olmayı bir varlık mücadelesi haline getirmiştir.

Duyguların tatmin edilememesinin yarattığı boşluğun doyumsuzluğa dönüşmesi, bireyin yaşam koşullarına göre, yaşamak için kullandığı eşyayı metalaştırması ve yaşamının en önüne koyarak varlık nedeni haline getirmesine yol açmaktadır. Öyle ki, Şadiye Hala'nın duygusal yenilgisi yeri doldurulamayacak bir boşluk olarak kalmış, yaşamında sahip olduğu her şeyi içine çeken bir metafora dönüşmüş, takıntılı bir "ev" tutkusunu geliştirmiştir. Bu tutku çocuklarına duyduğu sevgiyi ve tüm duygularını bastırılmış, var oluş amacı haline gelmiştir. *"Kendini ve yakınlarını bu kadar zorlamanın nedenini anlayamıyordum. Anneme soruyordum. Senin kendini kanıtlama çabasında olduğunu söylüyordu."* (Kutlu,103)

c. CAN KUŞU

Ayla Kutlu'nun "Can Kuşu" başlıklı öyküde bir kadının var olma, toplumda yer edinme çabası, göç ve ölümün getirdiği sorunlarla iç çatışmaya dönüşmüştür.

Öykünün ön yüzünde Fahrünisa, küçük güzel kızı, çalışan kocası, düzenli hayatı ile yaşadığı uzamda örnek bir ev hanımı gibi gözükmektedir. Komşularından, 'Garip' adıyla anılan bir kadının ani ölümü ile ortaya çıkan bastırılmış kimliği ile saklamak zorunda kaldığı duygu ve düşünceleri, kızı Meziyet'te su üstüne çıkmış var oluş çabasını, buzdağının görünmeyen yüzü

gibi aydınlatmaya başlamıştır. Bu çatışma Fahrünisa'nın küçük kızının bedenine Garip'in ruhunun girdiğini düşünmesiyle fantastik bir boyut kazanmıştır.

“ ‘Yavrum... Yavrum...’ ‘Senin yavrun değilim ben. Benim adım...’ durdu, derin soluklar aldı, hatırlamaya çalıştı. ‘Luna!..’ diye bağırdı. Fahrünisa dondu kaldı. Kendi adıydı bu. Unuttuğu ad. Nereden biliyordu kızı? Kendisi bile bimiyordu şu ana kadar.” (Kutlu, 178)

Kızı için duyduğu kaygı onun bastırıldığı korku ve sırlarının açığa çıkmasına neden olmuştur. Fahrünisa'nın sorgulamaları ve iç çatışmaları onu geçmişine götürerek var oluş mücadelesini hatırlatmıştır.

Fahrinüsa'nın varlığını sürdürme ve toplumda yer edinme savaşı daha küçük bir kızken başlamıştır. Tehcir sırasında annesiz babasız, tek başına ayakta durmayı, daha sonra varlığını sürdürmeyi ve en sonunda toplumda yer edinmeyi zor yollardan öğrenmek zorunda kalmıştır. Tehcir, çevresinin ve kendisinin tamamen karanlığa düştüğü, umut ışığının şartların zorluğu yüzünden giderek sönüp yok olduğu bir uzamdır. “Müthiş umutsuzluktan kervanın gittiği yol. Uzadıkça uzayan, yüzlerce erkek, kadın, çocuk, arabalı, yayan, sırtı şelekli, denkli, yalnız, hasta insan... Açlık, susuzluk, ölme isteği ve duaları...” (Kutlu, 176) Luna fiziksel ve duygusal sömürüye maruz kalmış, bu uzamda annesinin, babasının kendinden uzaklaştırılışını izleyerek, bu umutsuzluk ve kalabalıkta tek başına varlığını sürdürme savaşı vermiştir.

Luna, yaşadığı, benimsediği ortamdan alınıp daha önce görmediği, hiçbir özelliğini bilmediği bir uzama konmuş ve burada varlığını devam ettirmesi beklenmiştir. Tehcirde o zaman kadar oluşturduğu kimliği de yolda bırakılmıştır. “Gözlerini açtığı anda, daha önce kendisinin sandığı hiçbir şey yoktu. Herkes ve her yer yabancıydı.” (Kutlu, 176) Luna yeni bırakıldığı bu ortamda yeni bir kimlik oluşturmak zorunda kalmıştır. Yeni geldiği bu toplumun yapısına, kültürüne uyum sağlamıştır. Çocuk yaşta, her türlü sömürünün yaşandığı evlerde, varlığını sürdürmek ve bir yer edinmek için gerçek kimliğini unutmuş, tüm anılarını, bilincinin en

karanlık köşelerine atarak üstünü kapatmıştır. Tehcirde anasız babasız kalan Ermeni kızını Luna, fedakâr ve çalışkan, Fahrünisa'ya dönmüştür. Geçmişini silik, uzak bir rüya olarak zaman zaman gözünün önüne gelse de var oluş mücadelesini Fahrünisa olarak sürdürecektir. Şimdi geçmişini, kızını Meziyet'in bedenine girmiş, dile gelmiştir.

Fahrünisa hastalanan kızını toplumsal düzenin içinde tutmaya çalışırken komşuları Garip'in ani ve belirsiz ölümü, kurulmuş düzenini derinden sarsarak, geçmişin suçlarına yenilerini katmış Fahrünisa'nın taşıyamayacağı kadar büyümüştür. Fahrünisa çocuk yaşta tüm zorluklara tek başına göğüs germiş, güçlü bir yapıya sahip olmasına rağmen toplumun genel anlayışını benimsemiş ve yanında erkek figürü olmadan ayakta kalamayacağını, kendinin ve kızının varlığını sürdüremeyeceğini, toplumdaki yerlerini koruyamayacağını düşünerek varlığının derinliklerine yeni sınırlar katmıştır.

“Gökyüzüne baktı Fahrünisa. Yaşlı kadın, “Sabaha karşı, yıldızlar solarken çok iri birisinin kapıdan çıkıp duvarda yürüdüğünü,” söylemişti. Ne soracaktı adamı geldiğinde? Ne derdi o cevap olarak? Öğrendiği şeyi saklarsa nasıl taşıyacaktı tek başına? Kocasını giderse, kızını nasıl yetiştirirdi? Nakış işleyerek mi? Kocasını... O garip kadın... Sokağı ve evleri dolduran suçun kokusu...” (Kutlu,180)

Fahrünisa koşullarla değişen kimliğiyle varlık savaşı vermiş, kendini tekrar tekrar küllerinden yaratmıştır. Kızının gerçek dışı değişimi onu geçmişini ve içinde yaşadığı dünyanın kötülükleriyle yüzleştirmiştir. Yaşadığı tüm zorlukları tek başına aşmasına rağmen toplumun dayattığı güçsüz, erkeğe bağımlı kadın tipini kabul etmiştir. Yalnız kalma korkusu, öz güveninin olmayışı onu düşüncelerini ve duygularını gömmeye, belki ihaneti görmezden gelmeye ve hatta bir cinayeti saklamaya iterek var oluş çabasını yönlendirse de kızını için verdiği mücadelede yenik düşmüş Can kuşunu yitirmiştir.

2. SÖMÜRÜ DÜZENİ

a. ALTIN

Güç mücadelesi toplumdaki dengeleri sarsarak ezen ezilen ilişkisine dolayısıyla sömürü düzenine dönüşmektedir. Bu durum eşitsizliğe neden olarak sınıflı bir toplum yapısı içinde kendini göstermektedir. Bazı coğrafyalarda kadın-erkek ilişkileri arasında belirgin bir eşitsizlik gözlemlenmektedir. Bu toplum düzeni, kadınların varlıklarını erkeğe bağlayarak kadınların özgüvensiz bir yaşam sürmelerine, varlıklarını erkeğin eline teslim ederek sömürülmelerine neden olmuştur. Kadın, bedeninin, doğurganlığının, cinselliğinin hatta yaşamını sürdürmesinin bile erkeğe bağlı olduğuna inandırılmıştır. Erkek egemen toplum, erkeğin içindeki yönetme, sahiplenme duygusunu, sömürme duygusu biçiminde kadına yönelterek kadını bir ‘mal’ olarak kullanma hakkını kendinde görmüştür. Ayla Kutlu’nun “Altın” başlıklı öyküsünde kadının bu sömürü düzeni içinde varlığını yitirmesi üzerine kurulmuştur. Öykü küçük bir kızın hayranlık dolu bir sevgiyle bağlandığı “Nine”nin gençlik öyküsü biçiminde, geri dönüşlerle ortaya konmuştur.

Nine’nin sevgisiz bir evlilik üzerine temellenen gençlik yılları, istemeden, söz hakkı verilmeden yapılan bir evlilikte toplumsal düzenin erkeğe verdiği hakları yansıtmaktadır. Kadının önemsenmediği ve sevgi görmediği bir uzam içinde, toplumsal yapı, Nine’ye söz hakkı olduğunu unutturmuştur. Yaşamını özgür iradesi doğrultusunda kendi seçimleriyle, sorumluluk alarak gerçekleştireceği bilinci hiç verilmemiştir. Bu eksiklik Nine’nin kendi yaşamı üzerindeki tüm haklara eşinin sahip olduğu anlayışını geliştirmiştir. Bu anlayış sadece Nine’nin eşine değil toplumun tamamına yayılmış bir düşünce biçimidir.

Nine’nin hayatını derinden etkileyen olaylar altın arama çalışmalarında başına gelmiştir. Köşkerlikle geçinirken sanayileşmenin başlamasıyla Nine ve Eşi maddi açıdan da

çözölemeyen bir sıkıntıya girmiştir. Nine ve aynı maddi sıkıntıları çeken diğör kadınlar, umutlarını nehirde altın aramaya bağlamıştır. Kadınlar bütün gün nehirde altın arayarak geçim derdini bir çözüm aramaya çalışmakta, kendilerinin ve ailelerinin varlığını sürdürmek için çaba harcamaktadırlar. Öyküdeki kadınlar, aile bütçesine verdikleri katkıyla, birey olma hakkını kazanmamış, emek sömürüsüne dayalı bir yaşam biçimine mahkûm olmuşlardır. Bu yaşam biçiminin zorluğu yanında çalıştıkları yerde cinsel sömürüye de uğramaktadırlar. Bu koşullarda gerçekleşen tecavüz, onların bedenlerini koruma hakkını ellerinden alarak bir suçlu gibi sessiz kalmaya mecbur bırakmaktadır. Nine de nehirde altın ararken cinsel sömürüye uğrayan kadınlardan biridir. Tatminsiz, iletişimsiz ve sevgisiz evliliğinde o kadar mutsuzdur ki, hiç tanımadığı erkeğin zoraki yaklaşması ile daha önce tatmadığı cinsel doyumunu hissetmiş, yaşamını kâbusa çevirecek bir ilişki başlatmıştır. Evliliğindeki duygu ve emek sömürüsü onu cinsel dürtülerle bedensel olarak sömüren erkeği tercih etmeye itmiştir. Eşinin olanları fark etmesi ve bu birliktelik sonunda hamile kalması Nine'nin yaşam koşullarını daha da ağırlaştırmıştır.

Toplum tarafından, kadının bedeninin erkeğin bir malı olarak görüldüğü ve erkeğin bu beden üzerinde her türlü hakka sahip olduğu kabullenildiği için Nine'nin yaşam hakkı kocasının ellerine geçmiştir. Toplum yapısının ataerkil düzene dayanması erkeğin gücünü artırarak, kadını her yönüyle sömürmesine olanak sağlamıştır. Erkek içgüdülerinin etkisiyle her türlü şiddete başvurma hakkını kendinde görmektedir. Öyle ki, erkeğin fiziksel gücü duygusal yetersizliklerle zaman zaman kontrolden çıkabilmekte zorbalığa, şiddete, caniliğe dönüşmektedir.

“Bebek haykırıyor, sırtüstü yattığı yerde küçücük kol ve bacaklarıyla havayı dövüyordu. Topal, gözleri karısının gözlerinde teşti çekti. Bebeğe yaklaştı, ağır, büyük bakır leğen bebeğin üstüne yavaş yavaş indi. Kadın debelendi, kasıldı, kurtulmaya çabaladı. Duyulmamış ilençler yağdırdı bakışları. Teşte bakmaya başladı. İçinde o kahrolası

umut vardı. Teşit kımıldayacak, çocuk altından çıkacak yahut adam insafa gelip bir ceza yeterlidir diyecek... (Kutlu,77)

Nine'nin kocası onun yaşam hakkına dokunmamakla birlikte ihanet olarak gördüğü tecavüz sonucu bebeği öldürme hakkını kendinde bulmuştur. Nine bebeğinin öldürülüşünü izlemiş, sömürülen bütün kadınlar gibi sessizliğe sığınarak yaşam hakkını sürdürmeye çalışmıştır. Bu düzen kadının yalnızca emek, duygu, beden sömürsü değil yaşam hakkına yönelik bir eşitsizliği ortaya koymaktadır. *“Adam kadına yaklaştı. İlk kez can korkusuna düştü kadın. Kendini geri atmaya çabaladı anlamsızca. Adam kadının bağlarının sıklığını yokladı, aksayarak odadan çıktı.” (Kutlu,77)* Nine istemediği bir hayata hapsedilmiş, güç savaşının içinde baskıya boyun eğmek zorunda kalmış ve çok büyük zorluklar ve acılar içinde var oluş mücadelesini sürdürmüştür.

b. GÜLPERİ

Güçlü olanın haklı olduğu düzende sömürü haksızlıklarla başlamaktadır. Bireyi güçlü kılan toplumsal yapıdaki zayıflıklar çoğu zaman bir canavara dönüşmekte bazı insanların kaderi olmaktadır. Kadın cinsel kimliği ile bu düzenin en büyük kurbanıdır. Kadının insan olarak bir değerinin olmadığı toplumlarda kadın ne kadar haksızlığa uğrarsa uğrarsın suçludur. Ortaya konan suç kimse araştırmaya kalkmaz; nasıl olsa elde mahkûm edilecek biri vardır. Kadın, erkek tüm çoğunluk tarafından kabul edilen bu yapı sevgisizlik, aşağılanma içinde büyüyen küçük kızları karanlık ve çarpık hayata mahkûm bırakmaktadır. Ayla Kutlu'nun “Gülperi” başlıklı öyküsünde erkeğin egemen olduğu toplum yapısında uğradığı tecavüz nedeniyle suçlu ilan edilen kadının en yakınları tarafından dışlanması ve sömürü düzeninin kucağına düşmesi anlatılmaktadır.

Gülperi, kalabalık bir ailenin tek kız torunu olarak büyük bir sevgi gördüğü, dedesinin ölümüyle çocukluğunu on iki yaşında yitirmiştir." *Çolak Ahmet Ağa, tek kız torunu Şerife'yi*

alırdı yanına. Evden anayola çıktıklarında sisler içinde yüzerlerdi. Geldiklerini hiçbir zaman bilmediler. Her kez sezdiler." (Kutlu,138) Bundan sonra toplumsal yapının şartlamalarıyla bir kız olmanın gerektirdiklerini yerine getirmelidir. Bu yaşa kadar onu bu yaptırımlardan dedesi korumuştur. Dedesinin ölümüyle eve kapatılan, Gülperi, artık diğer kızlar gibi nakış işleyecektir. Düzen onu ailenin erkeklerinin rahatını sağlamakla yükümlü bir iş gücü olarak görmektedir.

Gülperi'nin hayatı, iki kuzenin ona tecavüz etmeleri sonrasında giriştikleri kavgada birinin ölümüyle kararmıştır. Gülperi'ye söz hakkı bırakılmadan, bedensel ve ruhsal olarak sömürülmesiyle kaderi başkaları tarafından çizilmiştir. Kadının sözünün bir değerinin olmaması, bu durumdaki erkekleri haklı saymakta, kendilerinin ailelerinin itibarı zarar görmemektedir. Zarar gören, hiçbir suçu olmadığı halde, itibar kaybeden kız ailesidir. *"Kızımız yoktur. Yüzümüzü yere çevirmiştir. Köyden gitmez ele güne görünürse vurdururuz, dediler kızım" (Kutlu,143)* Bu nedenle Gülperi suçlu sayılmış, ailesinin itibarını kirleteceği korkusuyla ailesi ve köyü tarafından reddedilmiş, kadın bedenini sömüren düzenin bir parçası olmuştur.

Erkek sömürdüğü kadın karşısında öylesine acizdir ki, tüm zayıflıkları ve başarısızlıkları için kadını suçlar. *"Yatakta beceremedi, buna da kızı. Gülperi'ye yumruk attı. Başını eğdi Gülperi. Şakağı morardı."(Kutlu, 134)* Bu sömürü düzeninin oluşmasında en çarpıcı gerçek ise kadınların birbirlerine yardım etmemesi ve bu haksızlığı desteklemesidir. Toplumda kadına doğuştan suç yükleyen, erkeği en baştan haklı bulan bu anlayış kadını da hâkimiyeti altına almış onu kendi cinsine düşman ederek kadının bedensel sömürsünü erkeğe bir hak olarak vermiştir. *"Kim bu kadın yenge?" Lunaparkçıların orospusu olmalı. Niye geldiği de belli"* (Kutlu, 144)

Toplumun geniş bir kitlesini kapsayan bu anlayışa karşı çıkacak, döngüyü kırıp yardım edecek kimse olmadığından bu döngü her şanssız kızla devam etmektedir. Öyküde Gülperi figürü, bu döngünün farkındadır. Yirmi yıldan sonra kendinin başka bir şansı kalmadığını bilmekte, başka kızların bu haksızlığa uğramasını istememektedir. Kadın koşulsuz erkeğin hizmetine sunulduğu ve erkek ne yaparsa yapsın kadının suçlanacağı düzende adı ‘kirlenmiş’ bir kadının haksızlığa karşı seslenişi cılız kalmakta bu sömürüyü yıkmaya yetmemektedir.

3. YABANCILAŞMA

a. ÜÇGENİN PERİŞAN KENARI

Kadınların toplumdaki kimlik sorunsalını oluşturan neden her zaman erkek egemen toplumdaki sömürü düzeni değildir. Kadın figürlerin güçlü ve baskın oldukları toplumlarda da kadınlar çaresizliğe ve yalnızlığa düşebilmektedirler. Ayla Kutlu'nun “Üçgenin Perişan Kenarı” başlıklı öyküsünde kadın figürü Saime Hanım bu anlamda güçlü bir birey durumundadır.

Saime Hanım'ı bunalıma iten, umutsuz ve yaralayıcı aşkıdır. Saime Hanım, kırk kişilik bir kız öğrenci yurdunu yöneten, güçlü bir figürdür. Gençliğinde genç ve işsiz İlyas ile yaşadığı aşk onu hayata bağlamış, bu aşkın verdiği coşku onu güzel ve çekici kılmıştır. İlyas'ın elinden tutup onu iş sahibi yaparak ilişkisini güçlendirmiştir. Şimdiki zaman da ise gençliğini, güzelliğini kaybetmiş, İlyas ile yaşadıkları tutkulu aşk, acı dolu bekleyişlere ve ihanete dönüşmüştür. "*Kız eğiliyor, saçlarıyla onun yanaklarını okşayarak kulağına bir şeyler söylüyor, gülüyor.*"(Kutlu,150)

Saime Hanım'ın gücü, toplum içinde ona önemli bir kimlik kazandırırken, sahte sevgi ve yaklaşımların içine sürükleyerek yalnızlığa düşürmektedir Çevresi ne kadar kalabalıklaşırsa, bir o kadar daha yalnızlaşmaktadır. Çevresindeki kırk genç, güzel, başına buyruk kızın sahte

iltifatlarına, arkasından söylediklerine, dedikodulara katlanmaktadır. Kendi yıpranmışlığı karşısında İlyas'ın genç ve diri kızları tercih edişi ihaneti, ona derinden acı hissettirmekte, içi öfkeyle dolmakta, içinde yaşadığı kalabalığa yabancı kalmaktadır.

Saime Hanım, kendini tamamen bırakmak, yenik düşmek pahasına sevgilisine yalvarıp eski günlere dönmek istemektedir. Kendine yabancı bu yaklaşım onu bir iç çatışmaya, sürüklenmekte acı vermektedir. Saime Hanım'ın ruh hali, zamanın karşı konulmaz ilerlemesi ile gençliğini geride bırakmanın verdiği kaygıyla gittikçe bozulmaktadır. Onu toplum içinde güçlü ve özgür kılan ilişkisine, çevresine ve işine yabancılaşmıştır." *'Kendi elimle koynuma doldurduğum yılanlar...'* Nasıl yaşar bir kadın tek başına? Yapayalnız ve yaşamın bundan sonra getireceği şeylere karşı ilgisiz kalarak yahut onlardan korkarak?"(Kutlu,154) Zaman onun yalnızca gençliğini değil, onu hayata bağlayan aşkını ve yaşama sevincini de elinden almış, yalnızlaştırmıştır.

Gençliği kadın için bir silah olarak gören toplumsal yapı, zaman geçtikçe silahı kadına çevirip onu en zayıf noktasından vurmakta ancak erkeğe dokunmamaktadır. Saime Hanım gençliğini ve aşkını kaybetmenin acısıyla çevresindekileri suçlu görmektedir. Bu takıntıda genç kızların olduğu bir ortamda yaşaması ve onların gençliklerini kıskanması etkilidir. *"Küçük cadılar... Hakkında neler söylediklerini biliyor. Bildiklerini abartarak, bilmediklerini uydurarak, olmayan deneyimleriyle gerçekleri aptalca değiştirerek başkalarına satar bunlar."* (Kutlu,151) "Saime Hanım" hayat şartlarına, maddi sıkıntılara direnen, toplumsal baskıya boyun eğen kadın olmamış, o da başka kadın figürlerin, gençlik ve güzellikleriyle, zamana karşı savaşmış, dolaylı bir erkek egemenliğini yansıtmıştır. Çevresindeki genç kızları toplumda geldiği yer, işi ve aşkı için tehdit olarak görmüş, sahip olduklarını korumak uğruna kurduğu düzende gittikçe yalnızlaşarak bir iç çatışmanın içine düşmüş, kendine ve çevresine yabancılaşmıştır.

b. BÜTÜN YEŞİLLER... BÜTÜN MAVİLER...

Olağan olmayanlar, genelin dışında kalanlar, farklı olanlar, var olan toplumsal düzene karşı bir tehdit unsuru olarak algılanmış, yalnız bırakılmışlardır. Kimi zaman da bu yalnızlık kendini içinde yaşadığı topluma yabancı hisseden bireyin seçimidir. Ayla Kutlu'nun "Bütün Yeşiller... Bütün Maviler..." başlıklı öyküsünde sıra dışı figürü delilik denebilecek davranışlarıyla içinde yaşadığı topluma yabancı kalmaktadır. Figürün davranışlarıyla, düşünceleriyle ortaya koyduğu yabancılık yaşam hikâyesine gizlenmiştir.

Öykü figürünün annesi, daha kırk günlükken onu ve uzun yol kaptanı kaba, katı ve bir o kadar da sevgisiz babasını terk ederek aykırılığın tohumunu atmıştır. Genç kız bir kere bile canını acıtmamasına rağmen hep çekindiği babaannesini tarafından büyütülmüştür.

Ana figür, içindeki çocuğun bir parçasıymış gibi anlattığı çocukluk arkadaşı Suzan'ın ona kusursuz gibi gelen hayatına özenmektedir. Suzan'ın sevgi dolu, refah içinde geçen çocukluğunu kendininkiyle kıyaslamak acı vermektedir. Bunun çözümünü Suzan'ın hayatına son vermek olmuştur. Bu sıra dışı durum geçmişin sırları içinde kopuk kopuk ortaya çıkmakta genç kızın deliliğe varan aykırılığını açıklayabilmektedir.

Bu sıra dışı yaşam pek çok sır gizlemek figürün aykırılığını güçlendirerek ilgi çekici hale getirmektedir. Aynı genç kız uzun bir zaman Frau Pfinteri'in fiziksel ve ruhsal sömürüsüne karşı çıkamamış, durumu kabullenmiş dayanamadığı yerde çözümü yine Frau Pfinteri'in yaşamına son vermekte bulmuştur." *Ben aylar sonra gülebileceğimi anlamıştım. Banyonun buzlu camından dışarı vuruyordu ışık, Frau Pfinteri'in her zaman kıpır kıpır olan gövdesi yoktu. Bir gövdesi bile olmayacaktı artık.*" (Kutlu,188)

Geçmişindeki sevgisizlik, korku, terk edilme, güvensizlik, cinayet ve sömürü ile beslenen aykırılığa kadar uzanan yabancılık dışarıdan bakıldığında figürü delilik çizgisine taşımaktadır.

Figürü ilginç kılan bu zorlukları yaşamış, topluma yabancı kalmış bireyin yaşama sevinci içinde olmasıdır. O karanlık hayata rağmen, yaşamın renklerini görmekte ve kendi yorumuyla yaşamı güzelleştirmektedir. Bütün bu yaşadıklarından sonra hayata hala umutla bakabiliyor oluşu, sıra dışı kıyafetleri, herkesten daha özgür davranışları, kendine özgü bakış açısıyla fark yaratmaktadır. Öykü figürünün özellikleri, bilinç akışı tekniği kullanılarak onun kendi kendisiyle konuşmasıyla ortaya çıkmaktadır. İnsanlara “siz”, “onlar” gibi kendi dışında varlıklar olarak seslenmesi kendi kendisiyle konuşması, anıları ana figürün yalnızlığını ortaya koymakta çılgınlığa sığınışını açıklamaktadır.

“ 'Çıkalım o zaman. Biraz soluk al. İnsanları suçlamayı bırak. Onlar sana hoşgörüyle bakmak için gelmediler dünyaya. Kendilerini beğenmek için yaşarlar. Acımasızlıkları ondan...' Bunları duymuyor. Sayıklar gibi konuşuyor yine: “Onları dinlemeye hazırım, bir türlü bağ kuramıyorum insanlarla. Çevremi saran yalnızlık kırılabilir, bir el uzatsalar. Ben her şeyi görüyor, algılıyor ama onlarla bağ kuramıyorum. Bunun bilincindeyim, her şeyin bilincindeyim...””
(Kutlu,198)

Ana figürün topluma bu kadar yabancı yaşayışı ve yalnız oluşu, belki de “deli” oluşu onu tüm sorumluluklarından arındırmakta, serbestçe düşünebilecek imkân ve zaman yaratmaktadır. Bu nedenle ana figür hiçbir “normal” insanın yapamayacağı rahatlıkla hayatı ve insanlığı sorgulamaktadır. Bu da onu herkesten daha özgür kılmaktadır.

SONUÇ

Kadının içinde yaşadığı topluma göre biçimlenen yazgısı onu bir mücadelenin içinde bırakmaktadır. Erkek egemen toplumlarda eşit olmayan koşullarda mücadelesini sürdüren kadınlar, kendi güçlerinin farkına varmayarak düzene uymakta sessizce kendilerine çizilen kaderi yaşamaktadır.

Ayla Kutlu'nun “Sen De Gitme Tiryandafilis” adlı yapıtındaki öyküler kadınların toplum içindeki yerleri, içinde yaşadıkları toplumun kaderiyle örtüşmekte yoksulluğun, savaşın,

eşitsizliğin getirdiği sorunlarla biçimlenmektedir. Kadın bu öykülerde her koşulda varlığını sürdürme çabası vermekte toplumun sınırlandırmalarına çeşitli biçimlerde direnerek gücünü kimliğine yansıtmaktadır.

Bu mücadeleyi “Sen De Gitme Tiryandafilis” 'de Sultan Hanım'ın Trayandafilis için verirken "Eski Bir Türküye Ağıt" öyküsünde Şadiye Hala yenilgiye uğramış bir aşk hikâyesinin ardından kendisi için vermektedir.

"Altın" ve "Gülperi" başlıklı öykülere yansıtılan kadın sömürsünün şiddeti, baskıyı, toplum tarafından dışlanmayı, ezilmeyi, değersiz görülmeyi içine alan kadının cinselliğine odaklanarak onu doğuştan ezilmeye, sömürülmeye mahkûm eden anlayışı göstermektedir. Kadın, bu yapı içine yerleşen bastırılmış, yok edilmiş kimliği ile düzenin bir parçası olmuş kimi zaman kendi cinsini aşağılayan güce ortaklık etmiş çarpıcı yaşam hikâyeleri oluşturmuştur.

" Üçgenin Perişan Kenarı" ile "Bütün Yeşiller... Bütün Maviler" başlıklı öykülerde ki kadın figürler oluşturdukları kimlikleri, içinde yaşadıkları topluma kabul ettirmiş fakat bu kez de yalnızlaşmışlar, topluma yabancılaşmışlardır. Bu uyumsuzluğun adı 'güçlü iş kadını' ve 'deli' olmuş geçmişlerinin ve tek başlarına ayakta kalmanın bedelini bu kimliklerle ödemişlerdir.

Kadının insan olarak değer görme hakkı onu yaşam mücadelesinde kimi zaman güçlü kimi zaman zayıf kılarak yaşamını yönlendirmiştir. Sonuçta kadının edindiği kimlikler toplumsal yapının bir uzantısı; bireye verilen değer bir göstergesidir. Her toplum kadın algısındaki sorunları ve kimlik mücadelesini kendi içinde vererek yazılı olmayan toplum kurallarını insana yakışır bir anlayışla oluşturmalıdır.

KAYNAKÇA

- KUTLU, Ayla. Sen De Gitme Tiryandafilis, Bilgi Yayınevi Şubat 2009